

Anna MAZUREK-KUSIAK

OCENA INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ ORAZ PROMOCJA PRODUKTÓW TURYSTYCZNYCH PARKU KRAJOBRAZOWEGO „LASY JANOWSKIE”

Anna Mazurek-Kusiak, dr – Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

adres korespondencyjny:
Katedra Turystyki i Rekreacji
20-950 Lublin, ul. Akademicka 15
e-mail: anna.mazurek@up.lublin.pl

RATING TOURIST INFRASTRUCTURE AND PROMOTION OF TOURIST PRODUCTS IN THE LANDSCAPE PARK „JANOWSKIE FOREST”

SUMMARY: The aim of the study was to assess the tourism infrastructure and promotion of tourist products in the Landscape Park „Janowskie Forests”. The research was carried out by a diagnostic survey using survey techniques and direct interviews.

Promotion of tourism products of the parks parks should be monitored in a thoughtful way, because on the one hand natural attractions, historical and cultural of the park should be promoted, and on the other hand the number of tourists should be monitored that have not made damage to valuable protected areas. Uncontrolled growth of the number of tourists can be a serious threat to the environment. Please note that the parks in the first place are aimed at conservation of resources and the natural, historical and cultural values of the area, and only the second popularization and dissemination of these values in conditions of rational management.

The basic form of promotion of tourist products in landscape parks should be educational activities in the form of workshops and training for children, youth, teachers, tourists. Because of it the ecological attitude can be propagated among children and young people from an early age, and the interest in nature and forms of its protection can be promoted and the biggest attractions of the park can be presented (73.6% of responses).

KEYWORDS: park, promotion, tourism, “Janowskie Forest”

Wstęp

Parki krajobrazowe tworzone są w celu ochrony wartości przyrodniczych, krajobrazowych, historycznych i kulturowych oraz popularyzowania tych wartości¹. Koncepcja tworzenia i organizacji parków krajobrazowych powstała w latach 1948-1950. Do 1 stycznia 2007 utworzono ogółem 121 parków krajobrazowych, których obszar obejmuje łącznie ponad 25 290 km² i pokrywa łącznie 8,1% powierzchni kraju. W ich granicach znajduje się 501 rezerwatów przyrody. Największą powierzchnię w parkach krajobrazowych zajmują lasy 53,4%, następnie łąki, pola orne i pastwiska – 35,2%, natomiast jeziora, rzeki i inne ekosystemy wodne zajmują 5,1%, pozostałe tereny to 6,3%².

Parki krajobrazowe są „magnesem” przyciągającym turystów do danego regionu. Zarządzanie parkami i odbywający się tam ruch turystyczny powinien jednak odbywać się zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju³. Parki krajobrazowe jako obszary objęte specyficznym reżimem są terenami trudnymi do realizacji strategii i działań ochronnych⁴ ze względu na, z jednej strony, działania administracyjne oraz formalnoprawne dotyczące ochrony przyrody, która koncentruje się głównie na ochronie różnorodności biologicznej, pomijając ochronę krajobrazu, traktowanego w ujęciu estetyczno-fizjonomicznym, a z drugiej strony na presję społeczeństwa na budowę infrastruktury turystycznej na obszarach turystycznych i przyrodniczo cennych⁵.

Głównymi funkcjami parków krajobrazowych są funkcje ochronne (zabezpieczenie wartości przyrodniczych i przywrócenie jakości pierwotnej środowiska), funkcje ekologiczne (zapewnienie przetrwania różnym gatunkom flory i fauny); dydaktyczne (przekazywanie wiedzy); naukowe (prowadzenie obserwacji i prac badawczych). Promocja produktów turystycznych parków krajobrazowych powinna być bardzo przemyślana, ponieważ główne ich funkcje mają na celu chronić i zabezpieczać środowisko. Bardzo ważną cechą, która jest niezbędna do promocji turystyki w parku krajobrazowym

¹ R. Kapuściński, *Ochrona przyrody w lasach*, Warszawa 2013, s. 16.

² E. Symondies, *Ochrona przyrody*, Warszawa 2008, s. 472-476.

³ B. Sawicki, M. Harasimiuk, *Rola obszarów chronionych w rozwoju edukacji, turystyki i gospodarki*, Warszawa 2014, s. 5.

⁴ Z. Denisiuk, *Parki krajobrazowe na tle systemu obszarów chronionych w Polsce*, Kraków 2004, s. 78-103.

⁵ M. Kistowski, *Wybrane aspekty ochrony przyrody w parkach krajobrazowych*, Gdańsk-Poznań 2004, s. 32.

jest racjonalne gospodarowanie terenami, na których powstają szlaki i infrastruktura turystyczna. Szlaki powinny być wytyczone w miejscach ukazujących najbardziej atrakcyjne walory przyrodnicze, a jednocześnie nie niszczące tych walorów⁶. Głównym celem promocji produktów turystycznych parków krajobrazowych powinna być edukacja ekologiczna społeczeństwa. Problemem jest także fakt, że do parków krajobrazowych nie sprzedaje się biletów wstępu, jak to jest w przypadku parków narodowych, a więc jednocześnie trudniej jest tutaj kontrolować, nadzorować i monitorować ruch turystyczny.

Metodyka badań

Celem badań była ocena infrastruktury turystycznej oraz promocji produktów turystycznych Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”, jako obszaru o wybitnych właściwościach przyrodniczych i krajobrazowych oraz terenu niezwykle atrakcyjnego dla turystyki pieszej, rowerowej, narciarskiej i przyrodniczej. Badania przeprowadzono metodą sondażu diagnostycznego przy wykorzystaniu techniki ankiety i wywiadu bezpośredniego, za pomocą autorskich kwestionariuszy badawczych.

Ankiety przeprowadzono wśród 283 turystów odwiedzających Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”. Do dalszej analizy dopuszczono poprawnie wypełnionych ankiet. Wśród respondentów z wykształceniem podstawowym i zawodowym było 19,6% osób, z wykształceniem średnim 35,6%, a z wyższym 44,8%. W wieku od 18 do 30 roku życia było 50,8% badanych, od 31 do 45 lat – 35,2% respondentów, od 46 do 60 lat – 10,4% osób, natomiast w wieku 61 i więcej lat to 3,6% ankietowanych. Kobiety stanowiły 52,4%; udział mężczyzn to 47,6% badanych.

Natomiast wywiad bezpośredni przeprowadzono wśród 53 pracowników Nadleśnictwa Janów Lubelski, Janowskiego Ośrodka Kultury, Lokalnej Grupy Działania „Leśny Krąg”, pracowników Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie”, przewodników turystycznych oraz pracowników PTTK. Badania przeprowadzono od czerwca do grudnia 2014 roku.

Charakterystyka badanego obszaru

Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie” jest położony na południowej granicy województwa podkarpackiego i lubelskiego. Powstał w 1984 roku dla ochrony unikatowego charakteru krajobrazu, składającego się w 80%

⁶ J. Partyka, *Udostępnianie turystyczne parków narodowych w Polsce a krajobraz*, Ojców 2010, s. 11.

z borów sosnowych, sosnowo-jodłowych i mieszanych z zachowanym staro-wiekowym drzewostanem, a w 20% z terenów bagnistych, torfowiskowych oraz stawów. Wiele śródleśnych stawów zostało wybudowanych na natural-nych bagniskach w XIX i na początku XX wieku. Stawy zajmują 3,6% powierzchni parku i stanowią jeden z największych kompleksów stawów Polsce. Park Krajobrazowy obejmuje powierzchnię 39 150 ha⁷. Na tym tere-nie występuje ponad 800 gatunków roślin, a wśród nich znajduje się 130 chronionych i rzadkich (bluszcz, rosiczka, wawrzynek, wilcze łyko, lilia złotogłów, storczyk, paproć, pióropusznik strusi) oraz ponad 130 gatunków pta-ków. Do rzadkich gatunków ptaków występujących w tym parku można zli-czyć: orła bielika, orła grubodziobego, orlika krzykliwego, rybołowa, krót-koszpona, bociana czarnego, żurawia. Na uwagę zasługuje obecność w Lasach Janowskich głuszca – gatunku skrajnie zagrożonego wyginięciem, objętego ochroną strefową⁸. Rozległy i duży obszar lasu jest sprzyjający bytowaniu różnych ssaków do, których zaliczyć można łosie, wilki, jelenie, wydry, bobry, borsuki, jenoty i dziki⁹.

Nie tylko przyroda stanowi o wyjątkowości Lasów Janowskich. W tutej-szy pejzaż są wpisane ślady przeszłości w postaci zabytków architektury drewnianej, obiektów sakralnych, zespołów urbanistycznych i miejsc pamięci narodowej. Świadczą one o bogatej i burzliwej historii tego regionu¹⁰.

Na badanym terenie utworzono sześć rezerwatów przyrody:

- Rezerwat leśno-florystyczny „Jastkowice” (45 ha) utworzony w 1959 roku, w celu ochrony starodrzewia Puszczy Solskiej (dwustuletnich dębów, lip i jodeł)¹¹.
- Rezerwat historyczno–przyrodniczy „Lasy Janowskie” (2 676,87 ha), któ-ry utworzono w 1984 roku w celu ochrony borów sosnowych, ols i jedlin, bagnisk oraz torfowisk. Przez rezerwat przepływa rzeka Branwia z dREW-nianym mostem oraz rozciąga się tutaj zalesiona wydma „Porytowe Wzgórze” oraz kompleksy stawów. Miejsce to jest cenne także z punktu historycznego, ponieważ znajdują się tutaj mogiły partyzanckie, stanowi-ska ogniowe oraz można spotkać ślady okopów. „Porytowe Wzgórze” jest to miejsce jednej z największych bitew partyzanckich okresu II wojny światowej. Był tutaj finał niemieckiej akcji pacyfikacyjnej. Znajduje się tutaj cmentarz partyzancki oraz pomnik autorstwa Bronisława Chrome-

⁷ K. Łapińska, M. Zieliński, *Parki krajobrazowe województwa lubelskiego*, Chełm 2014, s. 56-57.

⁸ G. Rąkowski, i in., *Parki krajobrazowe w Polsce*, Warszawa 2004, s. 608.

⁹ M. Kurzyna, A. Czacharowski, *Piękno Puszczy Solskiej i Roztocza – ziemia Biłgorajska*, Biłgoraj 2013, s. 7.

¹⁰ A. Pawłowski, *Leśny kompleks promocyjny – Lasy Janowskie*, Lublin 2012, s. 2.

¹¹ Strategia Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2007-2020, Janów Lubelski 2006, s. 12.

go, przedstawiający pięciu biegnących partyzantów, pomiędzy którymi wybuch granat¹².

- Rezerwat leśno-torfowiskowy „Kacze Błota” (168,67ha), który utworzono w 1988 w celu ochrony bagiennego boru, wysokiego torfowiska oraz wydmy. Krajobraz rezerwatu przypomina dawną puszcę.
- Rezerwat torfowiskowy „Imielty Ług” (737,8 ha), który utworzono w 1988 roku w celu ochrony torfowisk i bagien. Na terenie rezerwatu znajdują się stawy, wydmy oraz wilgotny bór. Miejsce to jest ostoją ptactwa wodnego.
- Rezerwat „Szklarnia” (278,32 ha), który utworzono w 1989 roku w celu ochrony boru sosnowo-jodłowego, zbiorowisk leśno-florystycznych, fragmentu lasu z bukami, olszami, dębami oraz mieszanego boru. W środku omawianego rezerwatu znajduje się także śródleśna łąka¹³.
- Rezerwat „Łęka” (377,35 ha) utworzony w 1989 roku, chroni wielogatunkowe zespoły drzewostanów o cechach naturalnych (łęgi jesionowo-olchowe, bór jodłowy, buczyny), jak również łąki i torfowiska.
- Bagno Rakowskie, przewidziane do objęcia ochroną rezerwatową wysokich i przejściowych torfowisk¹⁴.

Na omawianym terenie występują także obszary Natura 2000. Teren Parku Krajobrazowego i rezerwaty przyrody na terenie gminy w całości są zakwalifikowane jako ostoja ptasia o randze europejskiej E 73¹⁵. W Parku Krajobrazowym „Lasy Janowskie” w pobliżu rezerwatu „Szklarnia” znajduje się jedyna w Polsce rezerwatowa ostoja koni biłgorajskich (potomków dziko żyjącego tarpana)¹⁶.

Wyniki badań

Pierwszy etap badań przeprowadzono wśród turystów. Podczas badań respondenci oceniali infrastrukturę i sposób zdobywania informacji o Parku Krajobrazowym „Lasy Janowskie”, a także podali cel, częstotliwość oraz długość pobytu w badanym parku.

¹² W. Wójcikowski, L. Paczyński, *Puszcza Solska, Lasy Janowski, Lasy Lipskie – przewodnik*, Warszawa 1982, s. 53.

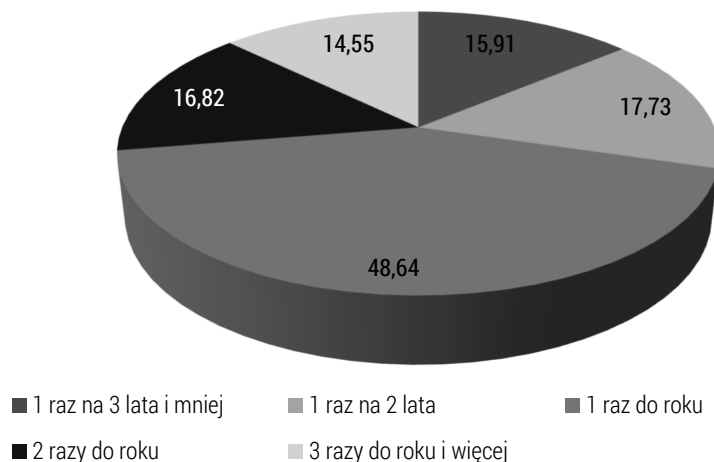
¹³ J. Sawicka, *Prognoza oddziaływania na środowisko Programu Ochrony Środowiska dla powiatu janowskiego na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*, Białystok 2008, s. 18-19.

¹⁴ R. Boguszewski, E. Borowiec, K. Szelaąg, *Strategia rozwoju lokalnego Gminy Janów Lubelski na lata 2014-2022*, Janów Lubelski 2014, s. 8.

¹⁵ Ibidem, s. 9.

¹⁶ K. Łapińska, M. Zieliński, op. cit., s. 57.

Najwięcej badanych osób, bo aż 48,64% respondentów odwiedza Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie” jeden raz do roku. Jest to najczęściej wypoczynek weekendowy i urlopowy. Jeden raz na dwa lata do Lasów Janowskich przyjeżdża 17,73% badanych turystów, a jeden raz na trzy – 15,91% respondentów. Dwa razy do roku zwiedza omawiane lasy 16,82% ankietowanych. Kolejnych 15,55% respondentów odwiedza park jeden raz na trzy lata lub mniej (rysunek 1).

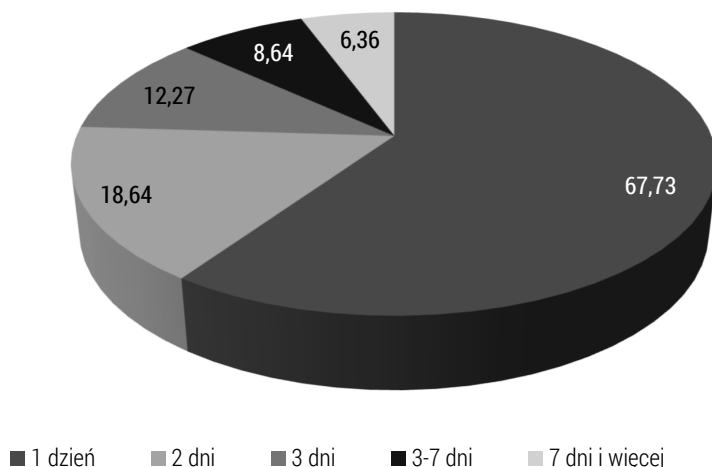

Rysunek 1. Częstotliwość odwiedzania Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie” przez respondentów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Najwięcej badanych osób, bo aż 67,73% są to odwiedzający jednodniowo nie korzystający z noclegu w Janowie Lubelskim i okolicy. Na dwa dni, czyli z 1 noclegiem przyjeżdża do Lasów Janowskich 18,64% respondentów. Kolejnych 12,27% badanych osób przyjeżdża do parku na dwie noce (trzy dni) zazwyczaj jest to w okresie długiego weekendu majowego lub czerwcowego. Do jednego tygodnia przebywa w badanym parku 8,64% badanych turystów, są to zazwyczaj osoby starsze lub studenci, a na dłużej niż jeden tydzień przyjeżdża 6,36% osób, i tą grupę stanowią najczęściej rodziny z dziećmi spędzające w powiecie janowskim urlop (rysunek 2).

Badane osoby najczęściej (66,82%) zwiedzają lasy Janowskie pod wpływem swoich znajomych, którzy zachęcają ich do odwiedzania tego miejsca i wskazują szlaki oraz atrakcje godne zobaczenia.

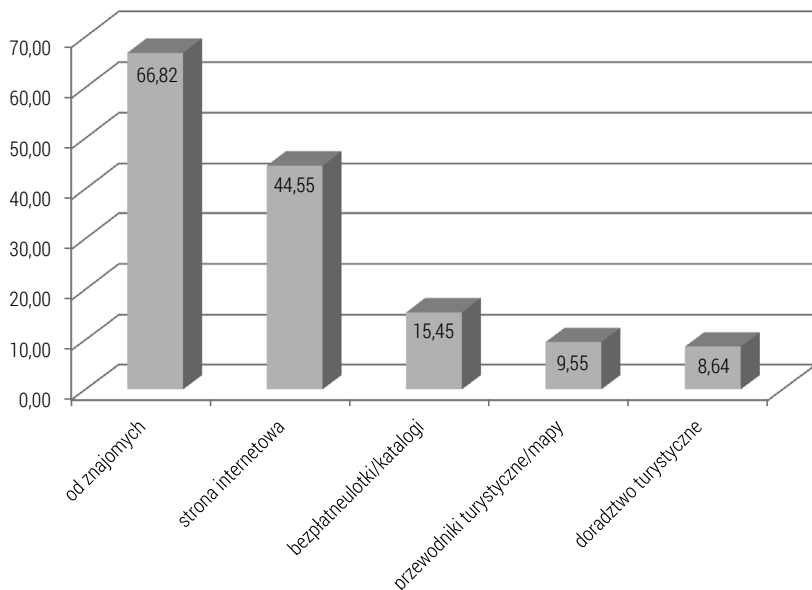

Rysunek 2. Długość trwania pobytu respondentów w Parku Krajobrazowym „Lasy Janowskie” [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

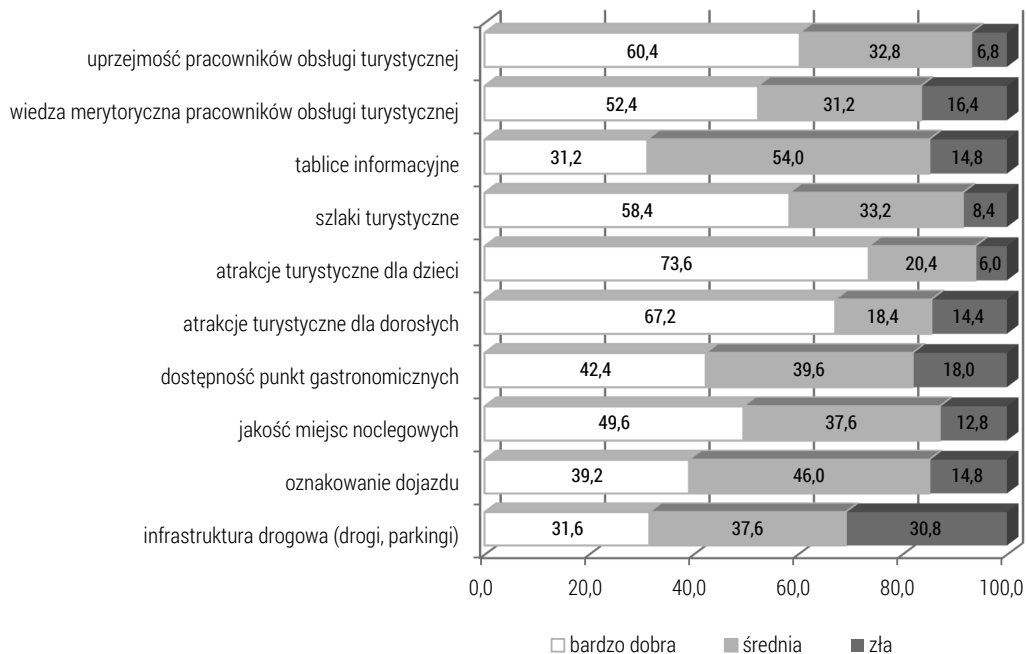
Wiedza od znajomych uzupełniana jest informacjami ze stron internetowych (44,55%), głównie: <http://lasyjanowskie.com>, <http://www.janowlubelski.pl>, <http://zoomnatury.pl/>. Z bezpłatnych ulotek i katalogów turystycznych czerpie informacje 15,45% badanych osób, natomiast z książkowych przewodników turystycznych korzysta 9,55% respondentów. Są to zazwyczaj osoby, które chcą zdobyć profesjonalną historyczną i geograficzną wiedzę o odwiedzanym terenie. Z doradztwa turystycznego w obiektach noclegowych, w Ośrodku Edukacji Ekologicznej i w Nadleśnictwie Janów Lubelski korzysta 8,64% badanych osób, są to zazwyczaj osoby, które chcą żeby im wskazać najważniejsze obiekty i atrakcje znajdujące się w Lasach Janowskich (rysunek 3).

Najwyżej respondenci ocenili atrakcje turystyczne dla dzieci (73,6% ocen bardzo dobrych) oraz atrakcje turystyczne dla dorosłych (67,2% ocen bardzo dobrych). Wśród atrakcji dla dzieci ankietowani wymieniali: Park Rekreacji Zoom Natury położony nad Zalewem Janowskim, w którym znajdują się parki linowe, przyrodnicze laboratoria edukacyjne, powymdowa plaża, ścieżki rowerowe, spacerowe, fontanny, plac pozytywnej energii oraz wystawę przyrodniczą w Ośrodku Edukacji Ekologicznej. Natomiast do najcenniejszych atrakcji dla dorosłych zaliczono drewniany kościół pw. Św. Wojciecha w Mamotach Górnych, wybudowany rękami tutejszego proboszcza ks. Kazimierza Pińciurka, z nigdzie indziej niespotkanymi rzeźbami, także autorstwa proboszcza; tabor ekspozycji plenerowej kolejki leśnej oraz ostoję

Rysunek 3. Źródła informacji respondentów o Parku Krajobrazowym „Lasy Janowskie” [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

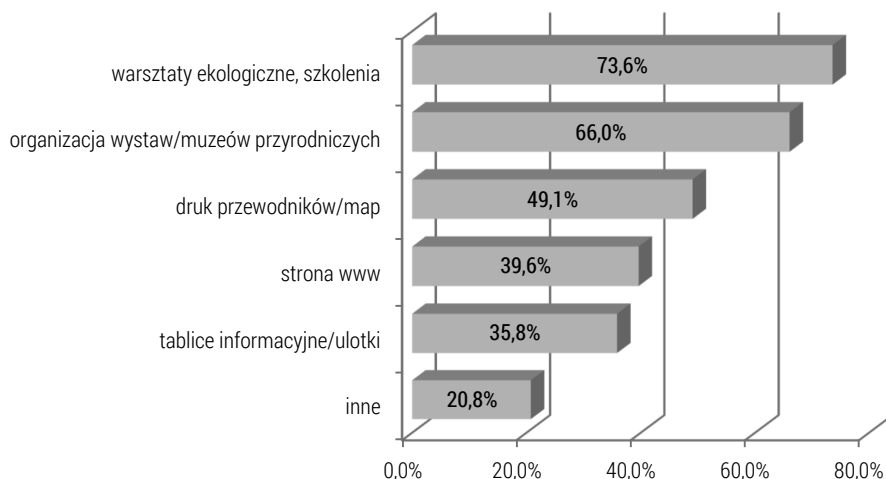
Rysunek 4. Ocena infrastruktury turystycznej w Parku Krajobrazowym „Lasy Janowskie” [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

potomka dawnego tarpana – konika biłgorajskiego. Najgorzej została oceniona infrastruktura drogowa (30,8% ocen złych), (rysunek 4). Drogi dojazdowe są niskiej jakości, wąskie, często na bieżąco nie remontowane.

Drugi etap badań przeprowadzono wśród pracowników Nadleśnictwa Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie” oraz instytucji turystycznych. Podczas badań zapytano się pracowników, jakie formy powinna przybierać promocja produktów turystycznych w badanym parku.

respondenci mogli udzielić więcej niż jedną odpowiedź

Rysunek 5. Formy promocji produktów turystycznych Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie” w opiniach respondentów [%]

Źródło: opracowanie własne na podstawie wywiadu bezpośredniego.

Podstawową formą promocji produktów turystycznych w parkach krajobrazowych powinna być działalność edukacyjna w formie warsztatów i szkoleń dla dzieci, młodzieży, nauczycieli, turystów, dzięki czemu promowana jest ekologiczna postawa dzieci i młodzieży od najmłodszych lat, rozwijane jest zainteresowanie przyrodą i formami jej ochrony, a jednocześnie przedstawiane są największe atrakcje danego parku (73,6% wskazań). Na drugim miejscu uplasowała się organizacja wystaw i muzeów przyrodniczych, które także pełnią rolę edukacyjną i szkoleniową (66,0% wskazań). Za drukiem profesjonalnych przewodników i map turystycznych opowiedziało się 49,1% respondentów. Ważnym elementem promocji dla 39,6% badanych osób jest także zarządzanie stroną internetową parków, gdzie potencjalny turysta może znaleźć wszelkie informacje na temat form ochrony przyrody, istnieją-

cych szlaków i atrakcji turystycznych, zasad zachowania się na terenie parku oraz praktyczne informacje na temat godzin otwarcia muzeów i wystaw znajdujących się na terenie parku, wskazówki na temat współpracy z przewodnikiem w zakresie oprowadzania po parku, czy prowadzenia zielonych szkół. Na promocję w formie ulotek reklamujących największe atrakcje turystyczne oraz tablic informujących o tych atrakcjach wskazało 35,8% badanych osób. Inne formy promocji parku krajobrazowego takie jak bilbordy, reklama tradycyjna w prasie, radio czy telewizji powinny odbywać się przy okazji promocji danej gminy, powiatu czy województwa (20,8% wskazań), (rysunek 5).

Podsumowanie

Ruch turystyczny w parkach krajobrazowych powinien być nadzorowany, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Z jednej strony należy promować atrakcje przyrodnicze, historyczne i kulturowe parku, a z drugiej nadzorować ilość turystów, aby nie dokonały zniszczeń na cennych obszarach chronionych. Niekontrolowany wzrost liczby turystów może być poważnym zagrożeniem dla środowiska naturalnego. Należy pamiętać, że parki krajobrazowe na pierwszym miejscu mają na celu zachować zasoby i wartości przyrodnicze, walory historyczne i kulturowe danego obszaru, a dopiero na drugim popularyzację i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania. Z tego względu promocja parku powinna być ściśle związana z działalnością edukacyjną i szkoleniową (73,6% wskazań).

Najwięcej, bo aż 67,73% badanych turystów do Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie” przybywa na 1 dzień. Więc tutaj należałoby podjąć działania promocyjne w celu wydłużenia pobytu turystów. Głównie za tą promocje powinny odpowiadać organizacje turystyczne, lokalne władze gminy oraz przedsiębiorstw turystyczne (obiekty noclegowe i gastronomiczne), które osiągną największe zyski, zatrzymując turystów na noc.

W turystyce bardzo ważny jest marketing szeptany. Turyści najchętniej zwiedzają miejsca, które polecą i zareklamują im znajomi (66,82%), a wiedza od znajomych uzupełniana jest informacjami ze stron internetowych (44,55%). Dlatego też bardzo ważna jest wysoka jakość obsługi turystów w punktach noclegowych, gastronomicznych, muzeach, wystawach oraz prawidłowe oznakowanie szlaków turystycznych, zapewnienie odpowiedniej informacji na szlakach w postaci tablic informacyjnych.

Literatura

- Boguszewski R., Borowiec E., Szelań K., *Strategia rozwoju lokalnego Gminy Janów Lubelski na lata 2014-2022*, Janów Lubelski 2014
- Denisiuk Z., *Parki krajobrazowe na tle systemu obszarów chronionych w Polsce*, Kraków 2004
- Kapuściński R., *Ochrona przyrody w lasach*, Warszawa 2013
- Kistowski M., *Wybrane aspekty ochrony przyrody w parkach krajobrazowych*, Gdańsk-Poznań 2004
- Kurzyna M., Czacharowski A., *Piękno Puszczy Solskiej i Rostocza – ziemia Biłgorajska*, Biłgoraj 2013
- Łapińska K., Zieliński M., *Parki krajobrazowe województwa lubelskiego*, Chełm 2014
- Partyka J., *Udostępnianie turystyczne parków narodowych w Polsce a krajobraz*, Ojców 2010
- Pawłowski A., *Leśny kompleks promocyjny – Lasy Janowskie*, Lublin 2012
- Rąkowski G. i in., *Parki krajobrazowe w Polsce*, Warszawa 2004
- Sawicka J., *Prognoza oddziaływania na środowisko Programu Ochrony Środowiska dla powiatu janowskiego na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*, Białystok 2008
- Sawicki B., M. Harasimiuk, *Rola obszarów chronionych w rozwoju edukacji, turystyki i gospodarki*, Warszawa 2014
- Strategia Rozwoju Powiatu Janowskiego na lata 2007 – 2020, Janów Lubelski 2006
- Symondies E., *Ochrona przyrody*, Warszawa 2008
- Wójcikowski W., Paczyński L., *Puszcza Solська, Lasy Janowski, Lasy Lipskie – przewodnik*, Warszawa 1982